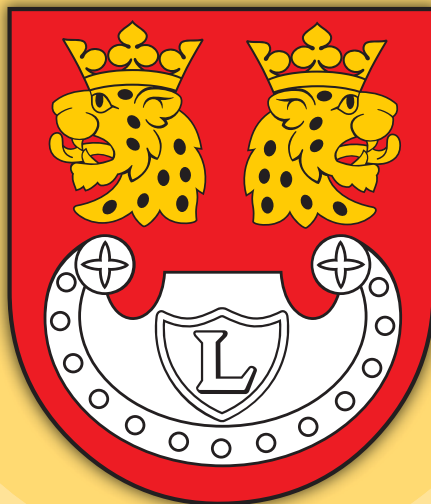

Nowy herb Gminy Jastków

Publikacja wydana przez Gminę Jastków z okazji uchwalenia herbu Gminy i innych symboli celem popularyzacji wśród mieszkańców i odwiedzających nas gości.

Szanowni Mieszkańcy Gminy Jastków,

17 lutego 2017 roku Rada Gminy Jastków ustanowiła aktem prawa miejscowego symbole i insygnia naszej Gminy – herb, flagę, pieczęć Gminy i pieczęć Wójta Gminy. Podstawą prawną do przyjęcia uchwały jest ustawa z dnia 21 grudnia 1978 roku o odznakach i mundurach (Dz. U. z 2016 r. poz. 38) oraz ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.). Przepisy te pozwalają jednostkom samorządu terytorialnego na ustanowienie i posługiwanie się własnymi symbolami. Od początku wprowadzenia reformy samorządowej w Polsce w roku 1990 Gminy ustanawiają symbole, które pozwalają lepiej identyfikować daną społeczność lokalną, są również elementem wizualizacji pism urzędowych, publikacji oraz oznakowania obiektów publicznych.

Projekt herbu i innych symboli musi być przygotowany zgodnie z zasadami, o których mowa we wspomnianej ustawie o odznakach i mundurach, odwołującymi się do wiedzy specjalistycznej z zakresu heraldyki. Przygotowany przez gminę projekt musi uzyskać pozytywną opinię Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Opinia ta oparta jest na merytorycznej ocenie Komisji Heraldycznej, działającej przy Ministrze, która stoi na straży zapewnienia w skali całego kraju ładu w zakresie heraldyki i przeciwdziałania wprowadzeniu symboli naruszających reguły heraldyki i pomijających tradycję historyczną.

Mając na uwadze powyższe wymogi, zlecieliśmy opracowanie projektu herbu i pozostałych symboli specjalistcie z dziedziny heraldyki, panu Wojciechowi Tutakowi z Warszawy, który po przeprowadzeniu analizy historii i tradycji związanych z naszą gminą oraz uwzględniając nasze rekomen-

dacje, co do wzorów graficznych, przygotował ekspertyzę historyczno-heraldyczną i projekty symboli. Wszystkie te działania podjęte zostały w celu ustanowienia herbu i symboli gminnych zgodnie z zasadami obowiązującego prawa.

Wcześniejszy herb, którym posługiwała się Gmina Jastków, nie był nigdy ustanowiony zgodnie z powyższymi zasadami i tym samym niemożliwe stało się dalsze posługiwanie się nim bez wymaganego umocowania prawnego.

Dla zapewnienia pełnej informacji oraz szerokiej prezentacji przyjętych przez Radę Gminy Jastków symboli oddajemy do rąk Państwa publikację, która pozwoli bliżej poznać ideę kultywowania tradycji heraldycznych w naszym kraju oraz odwołania się w grafice naszego herbu do ważnych wydarzeń historycznych, związanych z naszą małą ojczyzną. Ustanowienie herbu zbiega się z przypadającym na 2017 rok znakomitym jubileuszem 700-lecia powstania Dąbrowicy, która była siedzibą rodową Firlejów oraz z ciągle żywą i czczoną w naszej gminie pamięcią Legionów Polskich. Podczas krwawej bitwy stoczonej w 1915 roku pod Jastkowem Józef Piłsudski stacjonował w dworcu w Dąbrowicy, co z inicjatywy Lubelskiego Oddziału Związku Piłsudczyków oraz naszej Gminy zostanie upamiętnione okolicznościową tablicą pamiątkową. Splot tych wydarzeń historycznych uwarunkował przyjęcie wzorów symboli dla naszej Gminy.

Niech ustanowiony Herb Gminy Jastków będzie wyrazem naszego szacunku i dumy z przynależności do pięknej i bogatej w wydarzenia historyczne ziemi naszych przodków.

Teresa Kot
Wójt Gminy Jastków

POLSKIE TRADYCJE HERALDYCZNE

W Polsce heraldyka i herby¹ kojarzone są głównie z rodzinami szlacheckimi i ich genealogią. Był to znak rozpoznawczy poszczególnych rycerzy, a miejscem jego projekcji, obok chorągwi, była tarcza, jako ważny składnik uzbrojenia. Wraz z nadaniem lenna związane było nadanie herbu lennikowi, zwykle była to część herbu suwerena bądź otrzymywał on własny znak-emblemat, co było początkiem znaków tożsamości indywidualnej (herby rycerskie) przechodząc stopniowo do znaku tożsamości rodowej (rodzin rycerskich). Herb był godłem dziedzicznym i oznaką szlachectwa.

Herb był ściśle związany z porządkiem i ustrojem społeczeństw średniowiecznych. Łączył się ponadto nierozdzielnie z zagadnieniami prawnymi osób prawnych, takich jak kraje, prowincje, jednostki organizacji kościelnych oraz miasta, cechy lub bractwa.

Herby miejskie powstawały dopiero po formalnej lokacji miasta. Nie znamy przypadku, żeby jakiekolwiek miasto przed swoją lokacją i przed wiekiem XIII posiadało własny herb. Znamy co prawda wiele miast o historii sięgającej czasów dużo wcześniejszych, jak na przykład Kalisz, znany już w czasach Ptolemeusza czy Kraków, ale żadne z nich nie było prawnie zorganizowane, zatem nie było również uprawnione do posiadania herbu.

Miasto zyskiwało swoją osobowość prawną dopiero wtedy, kiedy zbudowało ratusz, zorganizowało własną kancelarię co było niezbędne do uzyskania uprawnień pozwalających do wystawiania własnych dokumentów. Nadawanie herbów miejskich zaczęło się już w XIII i XIV wieku, kiedy to pod koniec tego stulecia na terenie Polski było około 400 miast posiadających własne pieczęcie. Przed II wojną światową było już w Polsce ponad 700 większych i mniejszych miast, mających własne, indywidualizowane herby. Obecnie, stan na 31.12.2012 r., liczba miast w Polsce wzrosła do 913.

1 Herb, z niem. *Erbe* – dziedzictwo. Według etymologii polskiej wyraz *herb* można przyjąć zarówno jako zapożyczenie z języka niemieckiego lub czeskiego. *Krzyżacy, szpitalnicy, kondotierzy* [w] Studia z dziejów średniowiecza, Malbork 2006, s.43-67. Angielska nazwa herbu *Arm* lub *Coat of arms*- tłumaczona jest jako płaszcz na zbroję lub płaszcz herbowy (inaczej labry), osłaniany chustą hełm przed silnymi promieniami słońca, zwyczaj przejęty od Arabów w trakcie wypraw krzyżowych). Obecnie w heraldyce szlacheckiej Labry (*Mantling*, *Helmdecke*) są tkaniną dekoracyjną w barwach heraldycznych. Strona wierzchnia labrów jest w barwie pola tarczy, strona spodnia w barwie godła.

W tej liczbie herbów miejskich, z okresu sięgającego końca XIII w. poprzez cały wiek XIV nie znajdujemy herbu z nadania, bowiem dowolny herb dla nowo zakładanego miasta był wybierany przez niezależną radę miasta, wójta lub burmistrza. Od XV stulecia herby miejskie były nadawane przez władców, a następnie przez właścicieli i zatwierdzane przez władców. Od XVI wieku miasta prywatne, tak jak jurydyki, posługiwały się najczęściej herbami własnościowymi dziedziców. Wiele też późniejszych herbów miejskich, tych najstarszych z XIII-XIV stulecia, zostało wywiedzionych z pierwszych znaków, godeł napieczętych, jakimi posługiwało się dane miasto, ale i one na przestrzeni wieków ulegały różnym modyfikacjom czy zmianom.

Kiedy rycerz lokował miasto, najczęściej w herbie występowało godło lub elementy herbu właściciela. Są to przykłady odbicia feudalnej zwierzchności w herbie miejskim. Jest to związane z heraldyką dynastyczną królów i książąt. Są to wspólne cechy dzielnicowe wielu miejskich herbów. Herby miejskie często noszą elementy herbów obcych władców, zarówno godeł, jak i ich barw. Dotyczyło to również miast założonych przez osoby duchowne lub podlegające własności kościelnej, wtedy w herbie wystąpiły symbole władzy duchownej. W godłach herbowych wielokrotnie pojawiły również elementy przyrody nieożywionej lub elementów charakterystycznych dla okolicy danego miasta. Obecnie owe zasady dotyczą herbów samorządowych.

Średniowiecze wykształciło specjalne reguły określające prawidłową budowę herbu wraz z odpowiednim użyciem barw, bowiem każde godło miało trojaką symbolikę:

- sens dosłowny związany z konkretnym wydarzeniem, patronem czy figurą,
- barwy, którym każdej z nich przypisano konkretne odniesienia symboliczne,
- miejsce w polu tarczy, gdyż tarcza heraldyczna miała swoje miejsca zaszczytne i hańbiące, dlatego godła są w różnoraki sposób skomponowane względem siebie².

Zostało to ujęte w określony zespół zasad składający się na prawidłowo skomponowany herb. Tak skomponowany czy wybrany herb jest zawsze usta-

2 P. Dudziński, *Współczesna heraldyka*....., cz. I, s.52.

lany na podstawie określonych zasad sztuki heraldycznej przewidującej dla herbu postać kolorowego godła (figury heraldycznej) umieszczonego w kolorowym polu tarczy. Szczegółowo też określa, jak wzajemnie mają się komponować barwy obu elementów, jest to zasada alternacji barw. Podstawą jest umieszczanie barwy na metalu lub odwrotnie. Zasada ta służy czytelności (kontrastowości) herbu. W użyciu są dwa metale (złoto /żółć/ i srebro /biel/ oraz barwy główne: czerwień, błękit, zieleń, czerń³ i purpura. Kolory pomocnicze są ledwie tolerowane (pomarańczowy, brąz, szary, i tzw. cielisty). Niedozwolone jest stosowanie odcieni barw. Rysunek godła winien być czytelny i wyraźny (bez cieniowania i uplastycznienia rysunku). Ma tu zastosowanie stylizacja wraz z uproszczeniem figur. Sztuka heraldyczna sprowadza się ponadto do umiejętności doboru jak najmniejszej liczby znaków i figur heraldycznych oraz barw, tak aby najprecyzyjniej określić podmiot herbu. Przy opracowywaniu nowych herbów należy dążyć, aby pole tarczy miało jeden metal (lub barwę) oraz jedną lub co najwyżej trzy figury, zachowując przy tym zasadę alternacji barw. Jest to zasada łączenia kilku barw tak, by się nawzajem nie niwelowały i nie osłabiały.

Herby rodów związanych z naszą ziemią

Na terenie Gminy Jastków występowały głównie dwa rody szlacheckie, które w istotny sposób wpłynęły na historię rejonu. Jednym z nich są rodziny herbu Rawa (Rawicz). Jest to jeden z najstarszych herbów polskich przysługujący od XIV w. m.in. rodom wywodzącym się z ziemi rawskiej, następnie Mazowsza, Sandomierszczyzny i Lubelszczyzny. W Lubelskiem są to tereny obecnej Gminy Jastków oraz tereny rozciągające się w kierunku zachodnim, np. Końscy rejon obecnej Końskowoli. Ród Rawiczów dzielił się na dwie głów-

³ W niektórych przypadkach czerń i kolor szary (rzadziej) uznawane są za barwę jak i metal (żelazo lub stal), i traktowany jest jako neutralny, który można łączyć z innymi barwami lub metalami

ne linie: Grotowiców i Warszawiców. Obecnie herb Rawa, w Polsce, używa 16 miejscowości Ród ten przez blisko 300 lat żył na terenie obecnej Gminy. Z herbem Rawa związane są dzieje Snopkowa, o którym pierwsza wzmianka pochodzi z roku 1429, gdy miał tu swój folwark rycerski Jan z Jastkowa. Wieś do XVII wieku pozostawała pod rządami kolejnych właścicieli wywodzących się z Rawitów, by następnie przejść kolejno w ręce Trzcińskich, Wiercińskich i Bobrowskich.

Drugim wybitnym rodem związanym z terenem gminy są Firlejowie. Jest to też rodzina najbardziej zasłużona dla północnej Lubelszczyzny, toteż warto zapoznać się z ich dziejami. Ich przodek został sprowadzony do Polski przez Władysława Łokietka w roku 1317. Był to Ostafi herbu *Lewart* (*Leopard, Walny*) potomek Lamfrida, margrabiego prowincji Wielonieńskiej i pochodził z Frankonii (Bawarii), w obecnych Niemczech. W Lubelskiem osiedlili się pierwotnie w Dąbrowicy, a następnie na północ od Lubartowa, w okolicach jezior Firlej oraz Kunów⁴.

Obok dziejów znamienitych rodów związanych z naszą ziemią najważniejszym historycznym wydarzeniem na terenie gminy była bitwa z okresu I wojny światowej, która tak szerokim echem odbiła się w Polsce. Została stoczona w dniach 31 VII - 3 VIII 1915 między wojskiem austro-węgierskim i legionistami przeciwko wojskom rosyjskim. Po bitwie powstał cmentarz. Odwołanie się do tych wydarzeń było też sugerowane przez społeczeństwo i władze Gminy.

Współczesne herby samorządowe

Herby należące do świata symboli funkcjonują na podstawie zwyczaju i ugruntowanej tradycji, odnoszą się nie tylko do herbów szlacheckich ale również do grupy herbów; dynastycznych, państwowych, miejskich, kościelnych,

⁴ Jeziora we wschodniej Polsce, na Nizinie Południowopodlaskiej. Należą do grupy jezior zwanych Firlejowskimi (na włościach tych w 1543 r. Piotr Firlej założył miasto Lubartów / Lewartów – od nazwy herbu/ oraz w 1557 r. miasto Firlej . Na włościach tych Firlejowie przejęli również miasto Kock, w tym samym okresie).

wiejskich, korporacyjnych
czy mieszczańskich. Heraldyka
terytorialna i miejska wykształciła się
jako znaki reprezentacyjne i identyfikacyjne
miast, jako symbole ich samorządów, czy przyna-
leżności terytorialnej lub dynastycznej miasta. Herby
miejskie oraz samorządowe są nie tylko znakami reprezen-
tacyjnymi, ale i własnościowymi, oznaczają przedmioty własności
podmiotu prawnego i mają zastosowanie w kancelarii podmiotu, figuru-
jąc na jego pieczęciach.

Najważniejszym kierunkiem naszych poszukiwań heraldycznych było od-
wołanie się do historii miejscowości, ich założycieli oraz najbardziej wpływo-
wych osób związanymi z terenami naszej Gminy.

Zanim graficzny projekt stanie się herbem, musi spełnić szereg wymogów
heraldycznych. Obok opracowania opartego na analizie historycznej i w zgo-
dzie z zasadami heraldyki, przygotowany projekt musi uzyskać pozytywną
opinię Komisji Heraldycznej, działającej przy Ministrze Spraw Wewnętrznych
i Administracji oraz zgodę Ministra.

**Herb jest symbolem samorządu miejskiego,
terytorialnego i odznaką reprezentacyjną podmiotu
prawnego, bowiem reprezentuje całą społeczność
danego samorządu. Herb stał się oznaką (wizualizacją)
lokalnej wspólnoty samorządowej. Jest uproszczonym,
wręcz schematycznym znakiem wyobrażającym
określoną symbolikę. To niezaprzeczalna
część naszej kultury narodowej, świadczącej o trwałości
heraldyki samorządowej i jej tożsamości.**

Podstawy prawne uchwalenia

Ustawa o samorządzie terytorialnym z 8 marca 1990 roku zezwoliła jed-
nostkom samorządu terytorialnego na posiadanie swoich symboli. Pod tym
pojęciem ustawodawca rozumiał; herb, logo oraz sztandar. Rozszerzenie za-
kresu posiadania do pełnej symboliki, zawierającej oprócz herbu i sztandaru
również flagę, banner, chorągiew i pieczęć, określone zostało w późniejszej
ustawie o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r. (Dz. U. nr 91,
poz. 578 z późniejszymi zmianami) art. 12 ust. 10 oraz wcześniejszej ustawy z
dn.21.12.1978 r., o odznakach i mundurach (Dz. U. nr 31, poz. 130 z później-
szymi zmianami). Mając na uwadze powyższe podstawy prawne Rada Gminy
Jastków 17 lutego 2017 roku podjęła uchwałę ustanawiającą herb, flagę i
pieczęć naszej Gminy. Od tego momentu herb jest naszym oficjalnym sym-
bolem i elementem naszej tożsamości. Po spełnieniu tych wszystkich wyma-
gań prezentujemy Państwu Herb, który od momentu uchwalenia przez Radę
Gminy jest oficjalnym symbolem naszej Gminy.

Minister
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

DAP-WSUST-73-139/2016
KH-2043

Warszawa, dnia 20 stycznia 2017 r.

Urząd Gminy Jastków
ul. Chmielowa 3, 21-002 Jastków
273.17.DG
Wpłynęło dn. 26-01-2017
Przyjęło przez:
Dorota Nowakowska
20170127 110

Pani
Teresa Kot
Wójt Gminy Jastków

Szanowna Pani Wójt

W związku z wnioskiem z dnia 31 października 2016 r. w sprawie zaopiniowania projektów herbu, flagi i pieczęci gminy Jastków, stosownie do postanowień art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach (Dz. U. z 2016 r. poz. 38) uprzejmie informuję, że przedłożone projekty opiniuję pozytywnie.

Podstawę wyrażenia powyższej opinii stanowi uchwała Komisji Heraldycznej, która zawiera merytoryczną ocenę projektów w zakresie ich zgodności z zasadami heraldyki, weksylologii i miejscową tradycją historyczną.

W załączeniu przesyłam kopię w/w uchwały do stosownego wykorzystania.

2 posadawen

MINISTER
SPRAW WĘWĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI
z up. *Gregorz ZIOMEK*
Dyrektor
Departamentu Administracji Publicznej

Otrzymują:

1. Adresat,
2. Wojewoda Lubelski.

ul. Stefana Batorego 5
mswia.gov.pl

tel. +48 22 315 20 27

1/1

UCHWAŁA NR XXX/ 220/2017 RADY GMINY JASTKÓW

z dnia 17 lutego 2017 r.
w sprawie ustanowienia herbu
i innych symboli Gminy Jastków

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 13 i 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.) oraz art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach (Dz. U. z 2016 r. poz. 38), po pozytywnym zaopiniowaniu przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji - Radę Gminy Jastków uchwała, co następuje:

§ 1. Ustanawia się symbole i insygnia Gminy Jastków: herb, flagę, pieczęć Gminy i pieczęć Wójta Gminy.

§ 2. 1. Herbem Gminy Jastków jest: czerwona tarcza typu hiszpańskiego, w obu pobocznicach ukoronowane złote tły lamparcie, w podstawie srebrna pelta z odznaki legionowej.

2. Graficzny wzór Herbu stanowi załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 3. 1. Flaga Gminy - to płat materiału o formie prostokąta o proporcjach wysokości do szerokości: 5:8 z biegnącymi dołem i górą dwoma białymi pasami o szerokości 1/16 wysokości płata, w odległości 1/16 płata od krawędzi. W części czołowej płata godło gminy o wysokości 10/16 szerokości płata.

2. Graficzny wzór Flagi stanowi załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.

§ 4.1. Pieczęcią Gminy Jastków jest pieczęć okrągła o średnicy 36 mm, gdzie w podwójnym otoku umieszczono kontur zatwierdzonego godła z otokowym napisem: z centralnie umieszczonym dywizorem (na godz. 12.00) w kształcie krzyżyka; + GMINA JASTKÓW

2. Graficzny wzór Pieczęci Gminy stanowi załącznik nr 3 do niniejszej uchwały.

§ 5.1. Pieczęcią Wójta jest pieczęć okrągła o średnicy 36 mm, gdzie w podwójnym otoku umieszczono kontur zatwierdzonego godła z otokowym napisem: z centralnie umieszczonym dywizorem (na godz. 12.00) w kształcie krzyżyka; + WÓJT GMINY JASTKÓW

Rys. 1 Opinia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

2. Graficzny wzór Pieczęci Wójta Gminy stanowi załącznik nr 4 do niniejszej uchwały.

§ 6. Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy Jastków.

§ 7. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego.

Rysunek graficzny i symbolika herbu

Herb Gminy Jastków

składa się z czerwonej tarczy typu hiszpańskiego, w jej obu pobocznicach widnieją dwa ukoronowane złote łby lamparcie, nawiązujące do historii rodu Firlejów. W podstawie znajduje się srebrna pelta z odznaki legionowej, nawiązująca do bitwy pod Jastkowem oraz cmentarza legionowego. Jak wiadomo w miejscowości, od ponad 100 lat, silne są związki i pamięć o Legionach. Czerwone pole tarczy nawiązuje też bezpośrednio do barw tarczy herbu powiatu i województwa, na terenie których znajduje się gmina. Jest to też nawiązanie do barw Herbu Rzeczypospolitej Polskiej – Orła Białego, gdzie również występuje srebro, czerwień oraz złoto.

Flaga

- czerwony płat materii o proporcjach 5 : 8 z biegnącymi dołem i górą dwoma białymi pasami, o szerokości 1/16 wysokości płata, w odległości 1/16 płata od krawędzi.. W części czołowej płata godło gminy o wysokości 10/16 szerokości płata.

Pieczęć

Dwie pieczęcie dla Gminy Jastków, obie o średnicy 36 mm, gdzie w podwójnym otoku umieszczono kontur zatwierdzonego godła, różniące się otokowym napisem, z centralnie (na godz. 12⁰⁰) umieszczonym dywizorem w kształcie krzyżyka;

Symbolika barw

Barwy użyte w projektach herbu i flagi Gminy mają znaczenie symboliczne. Z barwami tymi należy wiązać, obok symboli chrześcijańskich inne znaczenia, m.in.: cnoty i cechy charakteru, ciała niebieskie, kamienie szlachetne, metale i żywioły:

Czerwień – jest barwą Zbawiciela, symbolem męczeństwa i pokuty, dobroci, hojności, mądrości, dumy i umiarkowania. Przypisuje się ją Jowiszowi, ametystowi, cynie i chmurom.

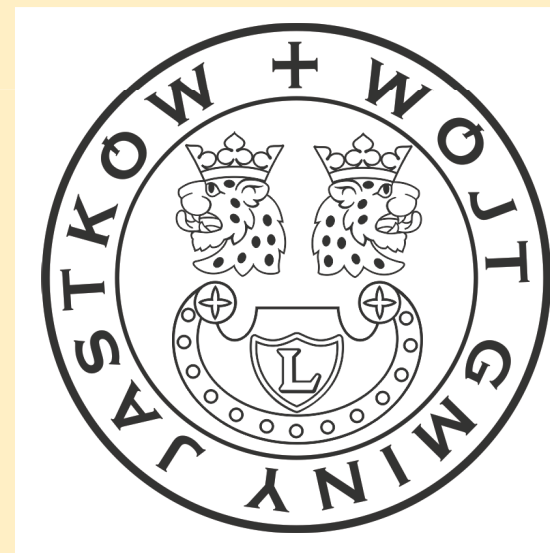
Srebro (biel) – obecnie jest kojarzony jako połączenie wszystkich barw. Biel symbolizuje czystość, niewinność, objawienie, pokój, pokorę. Planeta Księżyc, kamień perły, metal – srebro oraz żywioł wody i pokoju.

Złoto (żółcień) – symbolizuje Boski majestat, objawienie Ducha Świętego, glorię, zmartwychwstania, szlachetność, wspaniałomyślność, życzliwość oraz oświecenie, inteligencję, zasobność, świetlaną przyszłość. Planeta – Słońce, kamień topaz. Metal - złoto. Żywioł – światło.

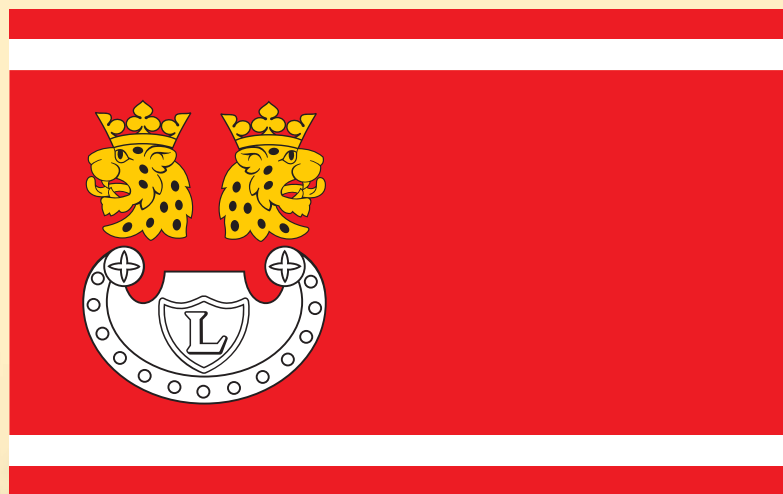
Czerń – to symbol śmierci, żałoby, smutku, piekła, nocy, ołowiu i Ziemi.

► Rys. 2 Herb Gminy Jastków

► Rys. 4 Pieczęcie

► Rys. 3 Flaga Gminy Jastków

HERB GMINY JASTKÓW NA TŁE HISTORII NASZEJ ZIEMI

1050 mórg upraw. Ostatnimi właścicielami majątku Jastków była rodzina Budnych herbu Jastrzębiec, która przejęła majątność w roku 1896. Ostatnim właścicielem był Jan Nepomucen, syn Nikodema Budnego.

Historia Jastkowa

Ponieważ nowy herb gminy Jastków nawiązuje do historii Jastkowa i Dąbrowicy oraz do Legionów Polskich walczących na naszej ziemi, warto przypomnieć dzieje tych miejscowości i działania legionowe. Data ustanowienia herbu zbiega się z 700-leciem założenia Dąbrowicy przez ród Firlejów oraz ze 102 rocznicą bitwy pod Jastkowem.

Wieś Jastków znana jest od połowy XIII wieku, bowiem w roku 1252 książę Bolesław Wstydlivy potwierdził przyznanie opactwu w Sieciechowie (położonemu na lewym brzegu Wisły, vis a vis obecnego Dębina) wsi Jastków. Pierwszymi właścicielami byli Jastkowscy h. Radwan. Od XV wieku miejscowość stała się własnością rycerską, dziedziczną Grota herbu Rawa. Informację taką znajdujemy u Długosza (II.541) – wieś dzieliła się wtedy na Jastków i Dąbrowę vel Opatki, które nadal należały do opactwa. Miejscowość należała do parafii w Garbowie, gdzie odprowadzano należną dziesięcinę. Wiadomo, iż na początku XV wieku dziedzicami byli kolejni Rawiczowie: Prandota, Jan z Jastkowa oraz Goworko. W 1450 roku dziedzic Jan z Jastkowa odkupił sołectwo w pobliskim Snopkowie. W połowie tegoż wieku odnotowano, iż dziedzicem został kolejny spadkobierca z tego rodu. Na przełomie XV/XVI stulecia majątek na skutek działów i wolnego obrotu zmienia kolejnych właścicieli.

W XIX wieku w skład majątku, obok Jastkowa, wchodzi wieś Skorupiki oraz folwarki Wygoda i Jastków. Obszar dworski liczył w roku 1867 ponad 1900 morgów⁵. W majątku była gorzelnia, browar. Na początku XIX wieku (1827) wieś składała się z 41 gospodarstw zamieszkałych przez 327 mieszkańców. W roku 1867 liczyła 52 osadników indywidualnych, posiadających

⁵ Morga (mórg, jutrzyna) historyczna jednostka powierzchni używana w rolnictwie.
1 morga chełmińska = 0,56 ha, morga nowopolska = 0,5598 ha.

Gmina Jastków

Wzmianki o powstaniu gminy Jastków pochodzą z roku 1864, kiedy to na mocy reformy władz carskich powstały Gminy Jastków i Tomaszowice.

Gmina Tomaszowice wkrótce została włączona do gminy Jastków (zapewne w 1867 roku) i odtąd aż do 1954 roku istniała już tylko gmina Jastków. Jej granice w dużym stopniu pokrywały się z dzisiejszymi granicami(...). Na potrzeby gminy właściciel majątku Jastków przekazał swoją dawną karczmę w Piotrawinie (dawniej Piotrowin lub Skorupniki) w której ustanowiono urząd gminy. Budynek ten był początkowo dzierżawiony. Po kilku latach gmina Jastków, już po połączeniu się z gminą Tomaszowice wykupiła budynek. Została w nim stworzona kancelaria gminna, zaś akta trzymane w pomieszczeniu dawnej kuchni karczmy. W ostatnich latach XIX wieku gmina zbudowała osobny budynek na swoje potrzeby i mieszkanie dla pisarza gminnego. Akta przechowywano na strychu nowego budynku. Według danych ze Słownika geograficznego Królestwa Polskiego, w 1867 roku Gmina Jastków liczyła 20801 mórg obszaru i 4023 mieszkańców. Gmina należała do sądu okręgowego w Wieniawie, zaś poczta mieściła się w Lublinie.⁶

Najnowsza historia gminy datuje się na rok 1990, kiedy to w wyniku wielkich reform społecznych i ustrojowych Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę o samorządzie terytorialnym. W dniu 27 maja 1990r. przeprowadzone zostały pierwsze wolne wybory samorządowe. Tę datę uważa się za moment powstania samorządu gminnego. Obecnie Urząd Gminy Jastków

⁶ Źródło: <http://szukajwarchiwach.pl/35/567/0/-/str/24/15#tabZespol>; http://edziennik.lublin.uw.gov.pl/WDU_L/2014/2473/Oryginal/Zalacznik1.pdf

mieści się w Panieńszczyźnie w eklektycznym pałacu z 1896r. Obiekt został zaprojektowany przez Zwierzchowkiego na zlecenie rodziny Budnych. Do dnia dzisiejszego zachował się również poprzedni budynek gminy, wybudowany w 1903r.

Rys. 5 Budynek Urzędu Gminy Jastków, foto archiwum UG Jastków

Historia Dąbrowicy i dzieje rodu Firlejów

Dzieje tej wsi związane są z rodem Firlejów herbu Lewart, największego rodu Lubelszczyzny północnej, którzy w roku 1317 otrzymali od Władysława Łokietka rozległe dobra, na północny zachód od Lublina. Tu Firlejowie lokowali, na prawie magdeburskim wiele miejscowości i wsi. Jedną z nich jest Dąbrowica, która z czasem

została ich gniazdem rodowym, co poświadczają dopiskiem do nazwiska – Firlejowie z Dąbrowicy.

W Polsce, protoplasta rodu, Ostafi, objął stanowisko stolnika krakowskiego. Od sprawowanego urzędu tytułowano go z niemiecka *firlejer*, a popularnie *Firlej*. Rodzina osiadła w ziemi lubelskiej, już w XIV wieku, za główną swą siedzibę obrali Dąbrowicę, leżącą obecnie na terenie Gminy Jastków. Ród jest bardzo zasłużony dla I Rzeczypospolitej, jest też najbardziej znanym magnackim rodem związanym z tymi terenami. Poszczególni członkowie rodu sprawowali wysokie urzędy w Polsce. Wybudowany przez nich zamek w Dąbrowicy został przebudowany na początku XVII wieku w manierystyczny pałac-rezydencję. Jego fragment, tj. wieża, zachowała się, i została odremontowana w połowie XX wieku. Jest ona najcenniejszym zabytkiem materialnym na terenie gminy. Najstarsze zapisy na temat herbu Firlejów pochodzą z roku 1412, najstarsza zachowana pieczęć – z 1434.

Twórcą potęgi rodu był Mikołaj Firlej, hetman wielki koronny († 1526). W tym czasie (XV-XVII w.) Firlejowie wchodzili w koligacje z pierwszymi rodami Rzeczypospolitej. Piastowali wysokie urzędy państwowe oraz kościelne. Od czasów Jana Firleja (1521-1571), marszałka wielkiego koronnego część rodziny przeszła na protestantyzm. Pozostali na fali kontrreformacji powrócili na łono Kościoła katolickiego.

Głównymi przedstawicielami rodu byli: Piotr – sędzia ziem lubelskich oraz Mikołaj (+1526) związany z polityką Jagiellonów. W roku 1507 został wojewodą lubelskim, a w 1508 – wojewodą sandomierskim, w latach 1519- 1521 – hetmanem wielkim koronnym, od roku 1520 Mikołaj był kasztelanem krakowskim. Jego syn Piotr został kasztelanem lubelskim i rozbudował zamek w Janowcu. Jan (1520-1574) był kalwinem i został przywódcą różnowierców, w roku 1543 został dworzaninem i sekretarzem królewskim, a w roku 1555 – osobistym sekretarzem Zygmunta II Augusta, a następnie wojewodą bełskim. W roku 1563 Piotr Firlej został wybrany marszałkiem wielkim koronnym oraz wojewodą krakowskim, a 1572 starostą krakowskim. Mikołaj (1531-1588) był bratem Jana. W roku 1569 został kasztelanem wiślickim, od roku 1577 – kasztelanem rawskim, od roku 1588 – wojewodą lubelskim. Z biegiem czasu ród mocno podupadł, najbogatsze linie nie miały męskich potomków, a biedniejsze rozrosły się tak mocno, iż zasiliły szeregi średniej i ubogiej szlachty. Opisy historyczne rodu kończą się na roku 1736. Ostatnią dziedziczką z tej rodziny była do roku 1737 Marianna Sapieżyna.

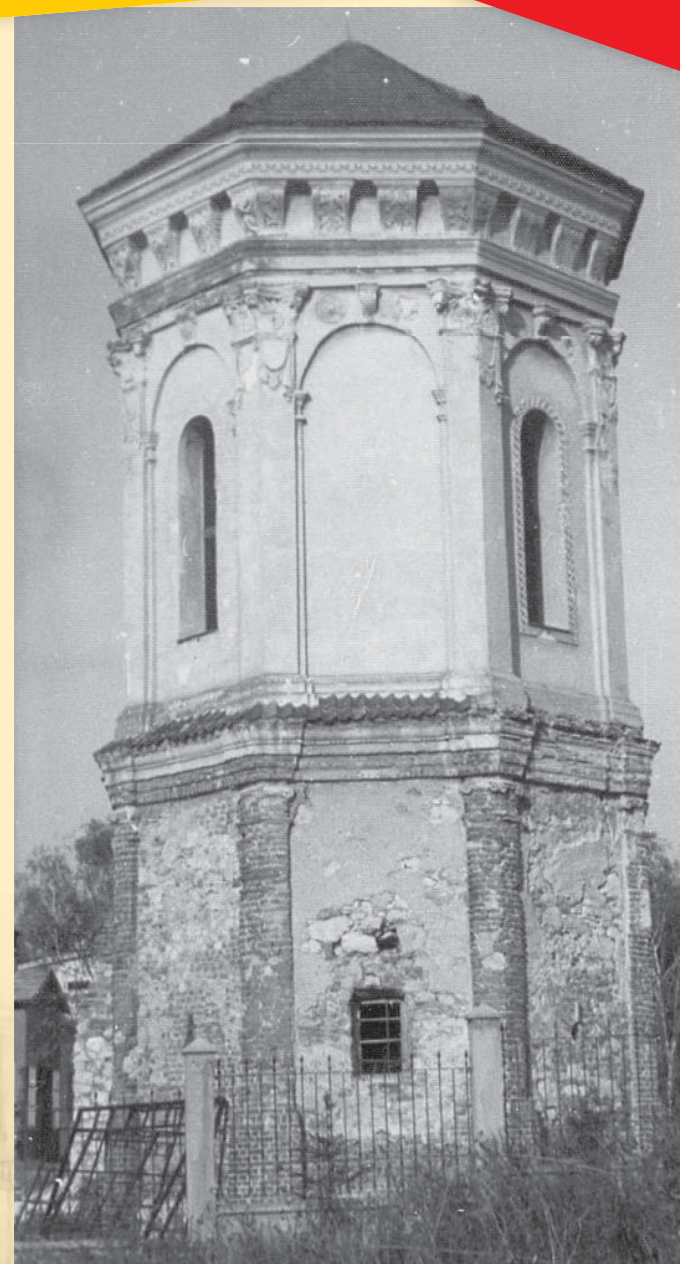
W Dąbrowicy oraz w Janowcu n/Wisłą Firlejowie zbudowali w XV w. warowne zamki. Zamek (dwór obronny) w Dąbrowicy powstał w pierwszej połowie XV wieku. Budowę reprezentacyjnej rezydencji renesansowej roz-

począł w połowie XVI wieku Piotr Firlej, wojewoda ruski, a kontynuował syn Mikołaj, wojewoda lubelski. Pałac postawiony był na fundamentach starego dworu, który został gruntownie przebudowany. Pałac zbudowano na planie prostokąta z ośmiobocznymi basztami na narożach. Elewacja wschodnia miała dwukondygnacyjną galerię arkadową, zwieńczoną attyką. W latach 1610-1630, pałac-rezydencja uzyskał nowy wystrój renesansowo-manierystyczny. Przebudowę przypisuje się Andrzejowi Firlejowi (1583-1649) – wojewodzie sandomierskiemu. Był to piętrowy pałac z trzema basztami, arkadowymi galeriami oraz włoskim ogrodem. Miejsce to często odwiedzał Jan Kochanowski⁷. Już w roku 1532 obok zamku istniała kaplica, w czasach reformacji, gdy kolejni Firlejowie zostawali kalwinami, kapelan został zmuszony do opuszczenia świątyni. Pojawił się ponownie na przełomie XVI/XVII w.

Pod koniec XVII stulecia pałac, zabudowania gospodarcze, kaplica zostały zniszczone lub zrujnowane. Potężny ród Firlejów również w połowie XVII wieku zaczął chylić się ku upadkowi. Wygaśnięcie rodu spowodowało, iż kolejni dzierżawcy czy właściciele majątku nie podjęli się odbudowy pałacu w Dąbrowicy. Do XIX wieku zachowały się ruiny pałacu oraz jedna z wież rezydencji. Po roku 1918 majątek został wykupiony przez ojców Jezuitów z przeznaczeniem na zaplecze gospodarcze powstałego w Lublinie Seminarium Duchownego „Bobolanum”. W jednym z pomieszczeń dawnego pałacu urządzono kaplicę. Jezuici nosili się z zamiarem odbudowy całości.

W roku 1950 majątek został znacjonalizowany i przejęty przez Państwowy Fundusz Ziemi. Zakonnikom pozostawiono niecałe 4 ha ziemi z dawnego majątku oraz kaplicę, która stała się świątynią parafialną dla Dąbrowicy i okolicznych kolonii. W latach 1956-1957 najlepiej zachowany fragment dawnego pałacu, narożna wieża z jednołukowym fragmentem arkad zostały częściowo zrekonstruowane i odbudowane. Jezuici prowadzili duszpasterstwo parafialne do roku 1961, następnie posługę pełnili księża diecezji lubelskiej. W latach 1979-1983 wybudowano nowy dom parafialny, który służy jako Diecezjalny Dom Rekolekcyjny. W latach 1987-1990 wybudowano nowy jednonawowy kościół p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny. Kościół dostosowano stylem do istniejącego zespołu pałacowego, który stanął częściowo w miejscu dawnego zamku (rezydencji), a zrekonstruowany oryginalny fragment dawnego pałacu (wieża) jest integralną częścią nowego budynku.

7 Niektóre przekazy informują, iż zmarł w Dąbrowicy – inni, że w Lublinie.

Rys. 6 Baszta Firlejów w Dąbrowicy, foto. L. Marcinek, 1979

Legiony Polskie pod Jastkowem

Miejscowość Jastków w przeszłości jeszcze raz zaistniała na kartach historii Polski. W końcu czerwca 1915 roku nastąpiła ofensywa austriacko-niemiecka z ziemi sandomierskiej na teren Królestwa Polskiego. Po przekroczeniu Wisły jednostki legionowe weszły na tereny Lubelszczyzny, gdzie zostały podporządkowane austriackiej 106. Dywizji Piechoty. W dniu 19.VII.1915 roku nowo sformowany 4.P.P Legionów Polskich (z III. Brygady) pod dowództwem płk. Bolesława Roi pod Urzędowem (na północny-zachód od Kraśnika) połączył się z pododdziałami I. Brygady pod dowództwem Józefa Piłsudskiego. Połączone siły ruszyły w kierunku Lublina. Trzy dni później (22.bm.) 4. Pułk Piechoty pod Majdanem Borzechowskim (10 km na południe od Bełżyc) przeszedł chrzest bojowy w starciu z Rosjanami, którzy nie przyjęli tu walki, wycofując się tuż przed właściwym szturmem pułku. W walkach tych zostało rannych 10 legionistów, a pułk przeniósł się pod Uniszowice (rejon Motycz, Konopnicy).

30 lipca dwa szwadrony kawalerii por. Grzmot-Skotnickiego z I. Brygady wkroczyły do Lublina na godzinę przed wkroczeniem oddziałów austriackich do miasta. Dowództwo austriackie, wbrew wcześniejszym planom, postanowiło wykorzystać oddziały Legionów Polskich do ataku frontalnego na umocnienia rosyjskie 4. Armii gen. A. Eberta przebiegające od Iwanogrodu (Dęblina) przez Nową Aleksandrię (Puławę) - Kurów do Świdnika. Polakom przydzielono czterokilometrowy odcinek frontu Barak - Józefów - Jastków. Z tego trzy pułki I. Brygady atakować miały w kierunku Barak - Józefów zaś pododdziały 4.P.P. w kierunku Jastkowa. Każdemu z pułków legionowej piechoty przydzielono jednokilometrowy odcinek frontu.

Atak zaplanowano na 31 lipca na godzinę 7⁰⁰. Rosjanie okopali się na wzgórzach koło Józefowa, Jastkowa, na południowym brzegu Ciemięgi. Rano oddziały ruszyły do ataku celem zajęcia stanowisk wyjściowych. Mimo silnego ognia broni ręcznej, karabinów maszynowych i artylerii rosyjskiej bataliony (I i III) pierwszej linii bohatersko posuwały się naprzód i okopały w odległości od 600 do 200 metrów przed pozycjami rosyjskimi. Szturm został wyznaczony na

godzinę 19⁰⁰. Po krótkim, ale mało skutecznym, przygotowaniu legionowej artylerii kompanie ruszyły do ataku. Polacy doszli do potrójnej linii zasieków z drutu kolczastego, którym zabezpieczone były okopy rosyjskie. Uporczywe walki przeciągnęły się do późnych godzin nocnych, Polacy wprowadzili dodatkowo do walk 6. i 7. kompanie odwodowe.

Mimo wielkiego męstwa i pogardy śmierci, nie udało się 4. P.P. Legionów Polskich przełamać linii rosyjskiej obrony. Pod osłoną nocy wycofali swe oddziały na pozycje wyjściowe. Dnia 1 sierpnia o godzinie 11 ponowiono szturm na całym odcinku frontu. Jednakże i tym razem bezskutecznie. Duże straty poniósł 4. pułk. Doszło w tej kwestii do wymiany zdań między Piłsudskim a Roją. Komendant uważał, iż kolejny atak winien być poprzedzony przez większe przygotowanie artyleryjskie, a działania czwartaków cechowała zbytnia brawura. Kolejny szturm wyznaczono na godziny wieczorne, całością sił legionowych miał dowodzić Józef Piłsudski. Do ostrzału artyleryjskiego pozycji rosyjskich, obok armat legionowych kpt. O. Brzozy, włączyła się artyleria austriacko-węgierska z 2.Dywizji.

Nieustępliwość i pogarda śmierci, jakie cechowały czwartaków w tych bojach najlepiej charakteryzuje wyjątek z rozkazu komendy pułku z dnia 3.VIII.1915 r. „[...] zwracam się z najgorętszą prośbą do wszystkich oficerów, szarż i żołnierzy, aby się więcej oszczędzali i by się okopywali [...]”.⁸

Wieczorny szturm został odwołany na rzecz dalszego ostrzału artyleryjskiego. Wyznaczono nowy termin uderzenia o godzinie 3⁰⁰ nad ranem. Poprzedzić go miały nocne wypadki rozpoznawcze. Wyłane polskie patrole meldowały o opuszczeniu transzei przez Rosjan. Wycofanie Rosjan wynikało z pogorszenia sytuacji na sąsiednich odcinkach frontu (m.in. zdobycie twierdzy Iwanogród /Dęblin/ przez wojska austro-węgierskie) oraz odważnymi i nieustępliwymi, dotychczasowymi atakami Polaków.

8 Aleksander Idzik, Czwarty Pułk Piechoty 1806 – 1966, Londyn b.d. , s.222-224.

► Rys. 7 Zdobyte okopy rosyjskie pod Jastkowem; fotografie SA własnością Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku [nr inwentarza MJP 52/43/12]

► Rys. 9 Okopy 4. P. P. pod Jastkowem [nr inwentarza MJP 52/45/7]

► Rys. 8 Przemarsz piechoty przez Jastków [nr inwentarza MJP 52-411]

► Rys. 10 Cmentarz Legionistów w Jastkowie, foto. Archiwum UG Jastków

Począwszy od rana 3 sierpnia brygady legionowe ruszyły w pościg za nieprzyjacielem. Wkroczyły do Jastkowa następnie skierowały się na Kozłówkę – gdzie wzięto do niewoli 11 jeńców – Kierzkówkę, Ranę, w ogólnym kierunku na Wysokie Litewskie. W dniu 27 sierpnia osiągnięto wieś Polinówka, na północ od Brześcia ⁿ/Bugiem. Tutaj zakończył się pierwszy okres walk.

W trzydniowych walkach (31.VII-2.VIII) największe straty w stanach osobowych ponieśli czwartacy – 70 zabitych i około 200 rannych, pozostałe pułki Legionów Polskich (1., 2. i 7.) – 19 zabitych i 119 rannych. Po bitwie powstał cmentarz wojenny, na którym początkowo pochowano wszystkich zmarłych niezależnie od wyznania i narodowości. Miejsce spoczynku wytyczono bezpośrednio przy szosie Lublin – Garbów w Jastkowie. Ogółem na cmentarzu wytyczono 25 mogił rzędowych gdzie pochowano 102 legionistów. W oddzielnej mogile zbiorowej pochowano żołnierzy austro-węgierskich i rosyjskich. Od roku 1917 ks. Józef Panaś zajął się urządzeniem i porządkowaniem cmentarza. Wymieniono drewniane krzyże na metalowe. Obecnie są to krzyże betonowe. Teren cmentarza ogrodzono drewnianym płotem w 1927 roku. Dwa lata później ekshumowano szczątki żołnierzy austro-węgierskich i rosyjskich, przenosząc je na cmentarz wojskowy w folwarku Przybysławice. Na cmentarz w Jastkowie przeniesiono natomiast legionistów pochowanych wcześniej w niedalekiej Niedrzwicy Kościelnej.

Wiosną 1924 roku powstał pomysł budowy na cmentarzu w Jastkowie pomnika ku czci legionistów oraz budowy w sąsiedztwie cmentarza pomnika-szkoły według projektu arch. Bohdana Kelles-Krauze. Pomnik odsłonięto 4 czerwca 1931 roku, jednocześnie uroczystie poświęcono pomnik-szkołę. W uroczystościach brali udział m.in. prezydent I. Mościcki, ministrowie J. Beck, L. Kozłowski, generalicja, wojewoda lubelski i inni.

Do roku 1939 organizowano corocznie uroczyste obchody upamiętniające bitwę. Wznowiono ją w latach 80 ubiegłego wieku, a od roku 2003 lubelski oddział Związku Piłsudczyków przywrócił przedwojenną tradycję marszów na trasie Lublin – Jastków w dniu 3 sierpnia.

W Jastkowie bezpośrednio po bitwie znajdowała się komenda uzupełnień 4. P.P. Legionów Polskich. Do jesieni 1915 roku z Lubelszczyzny, w tym z Jastkowa i okolicy, zgłosiło się 370 ochotników, z których utworzono trzy kompanie, wcielone do macierzystego, tj. 4. P.P. Legionów Polskich.

Na podstawie ekspertyzy historyczno-heraldycznej *Wojciecha Tutaka*
opracowała *Maria Kopycinska-Lehun*

Urząd Gminy Jastków

Panieńszczyzna, ul. Chmielowa 3, 21-002 Jastków
Tel. 81 502 04 25
Fax 81 502 01 44

www.jastkow.pl
poczta@jastkow.pl

